

ZİRAAT FAKÜLTESİ

BAHÇE BİTKİLERİ BÖLÜMÜ

BBB201-GENEL MEYVECİLİK

Prof. Dr. Ahmet ÖZTÜRK

Meyveciliğin Tarihçesi ve Ekonomik Önemi

BBB201- GENEL MEYVECİLİK

Hafta-1

HAFTA	DERS PLANI
1	Meyveciliğin tanımı , sınıflaması, meyve türleri ve latince isimleri
2	Meyveciliğin Tarihçesi ve Ekonomik Önemi
3	Meyve yetiştiriciliğinde ekolojik istekler
4	Meyve yetiştiriciliğinde yer, yöney , toprak ve toprak yorgunluğu
5	Meyve ağaçlarında çiçek tomurcuğu oluşumu
6	Meyvecilikte döllenme biyolojisi ve döllenmede görülen sorunlar ile bazı fizyolojik olaylar
7	Meyve türlerinde çiçek ve meyve dökümleri, seyreltme
8	Meyvecilikte Pomoloji (çeşit bilimi)
9	Meyvecilikte Tohum oluşumu, Çimlenme ve Dinlenme olayları
10	Meyvecilikte büyümeyi düzenleyicilerin kullanımı
11	Meyve ağaçlarının çoğaltılması
12	Meyve Bahçesi Tesisi ve yıllık bakım işlemleri
13	Meyve ağaçlarının beslenmesi
14	Meyve ağaçlarında budama
15	Hasat, ambalaj ve pazara sunma

Bahçe Bitkileri

- Meyvecilik
- Sebzecilik
- Bağcılık
- Süs bitkileri

Birçok meyve türünün ana vatanı ve bağ-bahçe kültürünün beşiğı olan ülkemizde hem yabani olarak hem de kültüre alınmış meyve türlerinin sayısı 75'in üzerindedir. Türkiye'de bir yandan sıcak ılıman ve soğuk ılıman iklim bölgelerinde yetişen meyve türleri geniş bir çeşit zenginliğiyle yabani olarak ve kültüre alınmış halde yetiştirilirken, diğer yandan subtropikal ve tropikal iklim bölgelerinden gelmiş meyve türleri de yer almaktadır.

Ülkemiz sahip olduğu büyük bir tür zenginliğinin yanında oldukça fazla çeşit zenginliğine de sahiptir. Nitekim;

- elmada çeşit sayısı 500'ü,
- armutta 600'ü,
- erikte 200'ü,
- Şeftalide 100'ü ve
- üzümde 1200'ü aşmıştır.

Ülkemiz, bahçe kültürünün beşiği olmasının yanında çeşitli meyvelerin üretim ve işletme yörelerinin meydana gelmesine de neden olmuştur. Örneđin şeftali denince **Bursa**, kayısı denilince **Malatya**, ay denilince **Rize**, ekirdeksiz üzüm’de **Manisa**, incirde **Aydın**, Antepfıstığı’nda **Antep-Urfa**, elma’da **Niđde**, nar’da **şanlıurfa**, fındık’ta **Ordu-Giresun** illeri dünya piyasalarında ürünleri ile birlikte birer kalite sembolü olarak bilinirler.

Türkiye’de istihdamın yapısı incelendiğinde tarım sektörünün her zaman önemli olduğu görülmektedir. Türkiye’de kırsal nüfusun payı ve istihdamda tarım sektörünün payı zaman içerisinde azalmıştır ve bu gelişme yapısal bir dönüşüm olarak kabul edilmektedir. 1990 yılında Türkiye’de istihdam edilenlerin % 46’sı tarım sektöründe çalışırken, günümüzde yaklaşık % 24,7’si tarım sektöründe çalışmaktadır. İstihdamda tarım sektörünün payı son 20 yılda yaklaşık %50 azalmasına rağmen, hala çalışan 4 kişiden biri tarım sektöründe istihdam edilmektedir.

Türkiye’de tarım sektörü ve kırsal alan iç içe girmiş olup kırsal alanda yaşayanların büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Türkiye’de kırsal nüfusun fazla olması tarım sektöründe çalışanların oranının da yüksek olmasına neden olmaktadır. Nitekim Türkiye’de istihdam edilenlerin %24.69’u tarım sektöründe çalışmaktadırlar. Türkiye’de kırsal alanda tarım dışı iş olanakları da oldukça kısıtlı olup, kırsal alanda yaşayanların çoğunluğu için tarım sektörü tek iş alanı olmaktadır. 2019 yılında Türkiye de kırsal alanda çalışanların %62.6’sı tarım sektöründe çalışmaktadır.

Meyvecilik yapan çiftçi sayısı:

* Rakamlar Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) veri tabanı kayıtlarından alınmaktadır.

Bakanlığın ÇKS veri tabanında çiftçi sayıları ürünler bazında tutulmaktadır. Bir çiftçi aynı anda birden fazla meyve türünde yetiştiricilik yapması durumunda bu çiftçi her ürün türü için ayrı çiftçi olarak değerlendirilmekte ve mükerrerlik olmaktadır. Bu nedenle verilen toplam rakamlar oldukça yüksek çıkmaktadır.

* Tarım nüfusu içerisinde ne kadarının meyvecilikle geçindiği üzerinde elimizde net sayılar yoktur. Böyle bir istatistiğin hazırlanması çok iyi olacaktır. Fakat, bu istatistiğin hazırlanması büyük güçlükler göstermektedir. Bunun nedeni, meyveciliğin memleketimizde çoğunlukla tek bir üretim dalı olarak ele alınmayıp diğer işlerle birlikte yapılmasıdır. Bu durum, çiftçi nüfusunda böyle olduğu gibi bir çok yerlerimiz de şehirli nüfusu için de böyledir. Yani bizde mesela, pamuk çiftçisi aynı zamanda portakal üreticisi olduğu gibi dişçi, avukat vb. gibi meslek erbabı da büyük portakal, limon veya incir üreticisi olarak çalışmaktadır.

* Yine, bir çok meyve bölgelerimizde şehirde oturan nüfusun yazın köylere çıktıkları yerlerde az veya çok geniş bir ölçüde meyvecilik yaptıkları (Erzincan, Malatya) görülmektedir, işte bu nedenle nüfusun doğrudan doğruya geçimini meyvecilikten sağlayan kısmını ayırmak zorlaşmakta ve bu durum özel bir istatistik çalışmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte, memleketimizin çeşitli yerlerine yayılmış olan meyveliklerin bu bölgeler halkının geçiminde birinci veya ikinci derecede önemli bir rol oynadığı bir gerçektir.

Bu nedenlerle, bir kaç bölgeyi ele alarak inceleyecek olursak durumu daha iyi bir şekilde aydınlatmış oluruz. Mesela bugün Doğu Karadeniz bölgesinde çay yetiştiriciliği bu bölge halkının en önemli geçim kaynağından birisini teşkil etmektedir. Bu bölgede yalnız çay tarımının geliri ile geçinen bir çok çiftçiler bulunmakla birlikte bunların yanında aynı zamanda mısır yetiştiriciliği veya diğer tarım dalları ile de uğraşanlar vardır.

❖ Trabzon'dan Samsun'a kadar uzanan bölgede ise fındık yetiştiriciliği bu bölgenin tarım ekonomisinde baş rolü oynar. Fakat fındıkla birlikte mısır ve tütün yine önemli üretim dallarını teşkil eder. Bu durumu, işletmelerin arz ettikleri özelliklere göre, Ordu'dan İstanbul'a kadar uzanan bölgede de türlü farklarla tespit edebiliriz.

❖Yine Ege bölgesinde zeytin, incir ve üzüm yetiştiriciliği tütün, pamuk, tahıllar ve daha bir çok tarla bitkileri ile iç içe girmiş bir durumdadır. Burada da yalnız meyvecilikle uğraşan işletmeler bulunabileceği gibi, bağ-bahçe bitkileri ile tarla bitkilerinin ve hayvancılığın bir arada götürüldüğü çok sayıda işletmeler de vardır.

❖ Gerek Ege bölgesinde ve gerek Akdeniz kıyısında oturan türlü meslek sahiplerinin geniş ölçüde bağ-bahçe tarımı ile uğraştıkları görülmektedir. Bu bölgelerdeki büyük incir, zeytin ve turunçgiller işletmelerinin önemli bir kısmı bu gibi kimselere aittir.

➤ Bunların yanısıra meyveciliği kendisine meslek edinmiş büyük ve küçük işletme sahipleri de vardır. Bu misallerimizi diğer bölgelerimize de teşmil edebiliriz. Bu nedenle nüfusun yalnız meyvecilikle geçinen kısmını ayırmak güçtür.

- Nüfus sayısı ne olursa olsun, gerçek olan, meyvecilikle geçinen nüfusun daha refahlı bir hayat sürebildiğidir. Bunun nedeni, hiç şüphesiz, bu üretim dalının dönümden sağladığı yüksek gelirdir. Bu sonuca, tarla ürünlerinde dönümden elde edilen saf gelirle meyvecilikten elde edilen saf gelir mukayese edilerek varılmıştır.

Durum, yalnız bize değil diğer dünya ülkelerinde de, meyveciliğin lehine görülmektedir.

- Meyveciliğin diğer bir çok tarımsal üretim dallarına göre daha yüksek bir gelir sağlaması meyvecilik işletmelerinin özellikleriyle açıklanabilir. Bu sektör, entansif bir işletme dalıdır ve fazla bilgiye ve yakın ilgiye dayanır. Bunun sonucunda dönümden kaldırılan ve değerleri diğer tarla ürünlerine göre yüksek olan bir ürünle daha fazla bir net gelir sağlanması da tabii olsa gerekir.

Dünya toplam meyve üretimi 2014 yılında 690 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye 14,3 milyon ton'luk üretim miktarı ile toplam dünya üretiminin %2,07'sini karşılamıştır.

Bu bakımdan Türkiye Çin, Hindistan, Brezilya, ABD, Meksika, İspanya, Endonezya, Filipinler ve İtalya'dan sonra dünyanın 10. meyve üreticisi konumundadır. Ayrıca Türkiye genellikle kiraz (19,8%), incir (26,4%) ve fındık (63,1%), kayısı (8,3%), vişne (13,4%), kestane (3,11%) ve ayva (16,5%) üretimi bakımından dünyada 1., zeytin (11,5%)'de 2., , Antepfıstığı (9,3%) üretiminde ise 3. büyük ülkedir.

Son yüzyılda dünya yapısındaki değişime meyve pazarında yaşanan değişimler de ayak uydurmuştur. Bu süreçte küresel taze meyve pazarındaki gelişmeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Dünyada 2050 yılına kadar gıda ihtiyacının %60 artması beklenmekte olup, ekonomik gelişmeler ve gelir artışı tüketicileri daha kaliteli gıdalara, yani taze meyve ve sebze tüketimine yönlendirmektedir.
2. Alkollü içecek üretimi için kullanılan meyveler dışında, dünyada üretilen meyvelerin %80'i taze meyve olarak satılmaktadır.
3. Dünyada yetişen meyvelerin %9'u ihraç edilmekte, bu oran giderek artmaktadır.
4. ABD ve Avrupa ülkelerinde taze meyve pazarı doymuş pazarlar olarak görülmektedir. Ancak diğer ülkelerde pazar büyüklüğü giderek artmaktadır.

5. Organik meyve tüketimi kişi başı gelirin yüksek olduğu ülkelerde giderek artmaktadır. Organik meyve pazarının toplam taze meyve pazarı içindeki oranı Avustralya'da %2, Hollanda'da %5, ABD'de %9 ve İsveç'te %15 oranına ulaşmıştır.

6. Muz, elma, narenciye ve üzüm en çok ticareti yapılan meyveler olup Latin Amerika ülkeleri pazarın en büyük payına sahiptir. Ancak Çin pazar payını giderek artırmaktadır.

7. Taze meyve tüketimi konusunda dünyada en önemli trendi sosyal medya belirlemektedir. 'Super-Food' olarak pazarlaması sosyal medyada yapılan avokado, yabanmersini gibi ürünler, pazar paylarını son 10 yılda giderek artırmıştır.

8. Dünya taze meyve pazarındaki son 10 yıldaki %7'lik büyüme (UN Comtrade), pazar erişimi, değişen tüketici tercihleri, daha profesyonel bir perakende ortamı, tüketicinin satın alma gücündeki artış ve gelişmiş lojistik, (kontrollü atmosfer) depolama ve soğuk zincir tesisleri gibi faktörler sayesinde olmuştur.

9. Teknoloji sayesinde birçok meyve, deniz yoluyla okyanus ötesi taşınabilmektedir. Bu şekilde Şili, Peru, Ekvator ve Brezilya gibi Latin Amerika ülkeleri için ticari fırsatlar doğmuştur.

10. Meyve üretiminde robot teknolojilerinin kullanımı, manuel meyve toplama yönteminin maliyetli ve yavaş olmasından dolayı giderek artmaktadır. Gelecekte robotların sezonluk işçilerin yerini alması beklenmektedir.

11. Vakum yöntemi ile toplanan elmalar taşıma üniteleri içindeki kutulara esnek kol sayesinde direkt yerleştirilmektedir. Aynı şekilde çilek gibi hassas meyveler, olgun olan ürünü anlayabilen sensörler ile tespit edilip, otonom robotlar aracılığı ile toplanarak tarlada ambalajlanmaktadır.

Önemli meyvecilik potansiyeli olan Türkiye’de bu alanda var olan sorunlar bu potansiyelin artmasını engellemektedir. Bu sorunlara ilişkin ve aşağıda sıralanan çözüm önerileri, küresel rekabette başarıyı artıracaktır. Temel önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Meyve alanlarının hedef pazarların tüketici eğilimlerine göre belirlenen güncel çeşitlerle yapılandırılması,
- Coğrafi işaretleme, markalaşma ve tanıtım faaliyetlerine önem verilmesi,
- Meyveciliğin gelecek yıllarda şiddetini artırması beklenen kuraklık sorunu dikkate alınarak planlanması,
- Yaşlanmış ve verimden düşmüş bahçelerin modern meyvecilik ilkelerine uygun olarak yenilenmesi,
- Standardizasyona ve ambalajlamaya önem verilmesi, soğuk hava depolarının yaygınlaştırılması ve kapasitelerinin artırılması,
- Fındık, kayısı, antepfıstığı, incir gibi türlerde aflatoksin riskine karşı kurutma makinelerinden yararlanılması,

- Çoğu küçük ölçekli işletmelere sahip olan meyve üreticilerine yönelik örgütlenmenin desteklenmesi,
- Kalıntı analiz laboratuvarlarının sayılarının artırılması,
- Rekabet şansının yükseltilebilmesi için destek ve kredi miktarlarının artırılması,
- Pazar olanaklarının artırılması, küçük çiftçilerin desteklenmesi, üreticilerin kooperatifleşmeye yönlendirilmesi

Öneriler arasında sayılabilir.

Mevcut gelişmelerden Türkiye'nin yararlanması ve olumsuzluklardan etkilenmemesi sıralanan öneriler yanında zamanında alınacak doğru politikaların varlığına sıkıca bağlıdır.

Bitkilerin ilk olarak ortaya çıktığı ve evrimlerini tamamladıkları yerlere "**Gen Merkezi**" veya "**Anavatan**" adı verilmektedir. Vavilov adlı araştırmacıya göre dünyada 8 gen merkezi bulunmakta olup bunlar;

1. Çin
2. Hindistan (Himalaya etekleri), Malezya, Siyam
3. Orta Asya
4. Yakın Doğu
5. Akdeniz Havzası
6. Etiyopya (Habeşistan)
7. Güney Meksika ve Orta Amerika
8. Güney Amerika

Yukarıda sıralanan gen merkezleri incelendiğinde, Türkiye'nin, hem Yakın Doğu hem de Akdeniz havzası içinde yer alması nedeniyle gen merkezi olarak ayrı bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Etiyopya

Güney
Meksika

Güney
Amerika

Akdeniz
havzası

Orta
Asya

Çin

Hindistan

- Orta Asya, Kafkasya, Afganistan ve Anadolu
- Hindistan
- Etiyopya
- Akdeniz Havzası
- Güney Amerika

Ülkemizde çok sayıda meyve tür ve çeşidinin kültürü yapılmaktadır. Birçok uzman Türkiye'nin meyve tür ve çeşit zenginliğine sahip olduğunu vurgulamıştır.

Bu durum:

1. Türkiye'nin iklim ve toprak şartlarının çok sayıda bahçe bitkisinin yetiştiriciliğine uygun olması,
2. İki gen merkezi üzerinde bulunması,
3. Anadolu'nun tarihin en eski dönemlerinden beri pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması,
4. Türkiye'den, İpek Yolu gibi tarihi göç yollarının geçmesi; doğu ve batı arasındaki savaşlarda geçiş güzergahı olarak kullanılması
5. Endemik tür sayısının oldukça yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Dünyada kültüre alınıp yetiştirilen 138 meyve türünden 75'i (bunların 16 tanesi subtropik meyve türü) ülkemizde yetiştirilmektedir. Bu sayıya

Pitaya
(ejder meyvesi)

Liçi

Papaya

Mango

Guava

Pavpav

Karambola

Kivano

Türkiye pek çok Bahçe Bitkisi türünün anavatanı, bağcılık, sebzecilik ve meyvecilik kültürünün de beşiğidir.

Türkiye,

Elma, alıç, armut, ayva, muşmula, erik, kiraz, vişne, kıızılcık, fındık, fıstık, Antepfıstığı, badem, ceviz, kestane, zeytin, incir, dut, nar ve birçok üzüm çeşidi gibi meyvenin;

Çilek, ahududu, böğürtlen gibi üzümsü meyvenin; anavatanıdır.

Bu çeşit bolluğu anavatanı ülkemiz olan meyvelerin, sebzelerin ve üzümelerin binlerce yıllık yetiştirilme devrelerinde **tabii melezlemeler** ve **seleksiyonlar** sonucunda meydana gelmiş ve bunlara ilaveten yurtdışından getirilen çeşitlerin yetiştirme materyaline katılmasıyla ortaya çıkmıştır.

Bahçe Bitkisi Türü	Dünyadaki tür sayısı	Türkiye'deki tür sayısı
Meyve türü	138 adet	75
Sebze türü	>200	60 adet

- Çeşit zenginliğimiz

Meyve Türü	Ülkemizdeki çeşit sayısı
Elma	>500 adet
Armut	600
Erik	200
Şeftali	100
Üzüm	1200

Tür ve çeşit zenginliğinin sağladığı faydalar

- ✓ Farklı iklim koşullarına ve stres koşullarına uygun çeşit geliştirme olanağı sağlar.
- ✓ Dış ve iç pazar isteklerine uygun değişik değerlendirme şekillerine uygun çeşit geliştirme olanağı sağlar.
- ✓ Hastalık ve zararlılara dayanıklı çeşit geliştirme olanağı sağlar.

MEYVELER

- İklim isteklerine,
 - Botanik özelliklerine,
 - Meydana geliş şekillerine,
 - Ağaç büyüme şekillerine
- göre farklı şekillerde sınıflandırılabilirler.**

Meyvelerin İklim Özelliklerine Göre Sınıflandırılması

- **Ilıman iklim meyve türleri** (Elma, armut, erik, kiraz, şeftali, ceviz, kestane, üzüm, çilek, ahududu, fındık)
- **Subtropik iklim meyve türleri** (Limon, portakal, altıntop, mandarin, çay, nar, zeytin, incir, Trabzon hurması, kivi)
- **Tropik iklim meyve türleri** (Hindistan cevizi, muz, mango, papaya, ananas)

Meyve Türlerinin Botanik Sınıflandırılması

YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİ MEYVELER

- *Malus communis* (Elma)
- *Pyrus communis* (Armut)
- *Eriobotria japonica* (Yeni dünya)
- *Mespilus germanica* (Muşmula)
- *Rosa canina* (Kuş Burnu)

SERT ÇEKİRDEKLİ MEYVELER

- *Prunus armeniaca* (Kaysı)
- *Prunus avium* (Kiraz)
- *Prunus cerasus* (Vişne)
- *Prunus domestica* (Erik)
- *Eleagnus angustifolia* (İğde)
- *Cornus mas* (Kızılcık)

Meyve Türlerinin Botanik Sınıflandırılması

SERT KABUKLU MEYVELER

- *Corylus avellana* (Fındık)
- *Amygladus communis* (Badem)
- *Pistacia vera* (Antep fıstığı)
- *Junglans regia* (Ceviz)
- *Castanea sativa* (Kestane)

ÜZÜMSÜ MEYVELER

- *Vitis vinifera ssp. sativa* (Kültür asmaı)
- *Fragaria vesca* (Çilek)
- *Ficus carica* (İncir)
- *Morus alba* (Beyaz dut)
- *Morus nigra* (Siyah dut)
- *Rubus fruticosus* (Böğürtlen)
- *Rubus ideaus* (Kırmızı ahududu)

Meyve Türlerinin Botanik Sınıflandırılması

TURUNÇGİLLER

- *Citrus aurantifolia* (Turunç)
- *Citrus paradisi* (Altıntop)
- *Citrus sinensis* (Portakal)
- *Citrus reticulata* (Mandarin)
- *Citrus limon* (Limon)

AKDENİZ MEYVELERİ

- *Musa cavendishii* (Muz)
- *Diospyros kaki* (Trabzon hurması)
- *Ceratonia siliqua* (Keçiboynuzu)
- *Punica granatum* (Nar)
- *Olea europea* (Zeytin)

KEYİF BİTKİLERİ

- *Camellia sinensis* (Çay)
- *Theobroma cacao* (Kakao)

Meyvelerin Beslenmedeki Önemi

- Mineraller
- Vitaminler
- Fenolik bileşikler (Antioksidantlar) bakımından zengin,
- Kalori içerikleri
- Lifli Maddeler
- Su
- Karbonhidratlar
- Proteinler
- Diğer besin maddeleriyle vücutta oluşan asit fazlalığını nötralize ederler.
- İştah açar.
- Sindirimi kolaylaştırır.

Türkiye'nin Dünya üretiminde ön sırlarda olduğu meyveler (FAO, 2022)

Sıra	Meyveler	Dünya Üretim miktarı ton	Türkiye üretim miktarı ton	Dünya Üretimindeki Payı	Dünya Üretimindeki Sıralaması
1	Kayısı	3.719.974	833.398	22,4	1
2	Kiraz	2.609.550	724.944	27,8	
3	İncir	1.264.943	320.000	25,3	
4	Fındık	1.072.308	665.000	62,0	
5	Ayva	696.861	189.251	27,2	
6	Antepfıstığı	1.125.305	296.376	26,3	
7	Kestane	2.321.780	76.045	3,3	
8	Vişne	1.479.045	189.184	12,8	3
9	Çilek	8.861.381	546.525	6,2	
10	Ceviz	3.323.964	286.706	8,6	
11	Elma	86.442.716	4.300.486	5,0	
12	Zeytin	23.640.307	1.316.626	5,6	4
13	Limon	21.353.502	1.188.517	5,6	
14	Üzüm	78.034.332	4.208.908	5,4	
15	Badem	4.140.043	159.187	3,8	
16	Şeftali ve Nektarin	24.569.744	892.048	3,6	
17	Erik	12.225.073	329.056	2,7	
18	Armut	23.109.219	545.569	2,4	

Tarım Alanlarının (ha) Yıllık Dağılımı (TÜİK, 2023)

Yıllar	Toplam tarım alanı (1000 da)	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin Ekilen alanı (da)	Nadas (da)	Sebze bahçeleri alanı	Süs bitkileri alanı (1000 da)	Meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı
2001	263 504	179 170	49 136	9 093	-	26 104
2005	266 067	180 053	48 761	8 939	-	28 312
2010	243 942	163 330	42 490	8 015	-	30 105
2011	236 137	156 915	40 171	8 096	42	30 911
2012	237 819	154 633	42 861	8 267	47	32 096
2013	238 055	156 128	41 475	8 084	45	32 320
2014	239 430	157 885	41 076	8 041	48	32 378
2015	239 333	157 230	41 139	8 081	45	32 838
2016	237 109	155 746	39 982	8 041	48	33 292
2017	233 464	154 978	36 974	7 982	49	33 481
2018	231 851	154 214	35 127	7 836	51	34 623
2019	230 995	153 982	33 874	7 899	52	35 188
2020	231 365	156 149	31 732	7 762	54	35 637
2021	234 456	160 310	30 591	7 553	54.6	35 947
2022	238 451	164.866	29.596	29.596	56.7	36.755

Türkiye Tarım Alanlarının Kullanımı

Kullanım Şekli	2021 Alanı (da)	2022 Alanı (da)
Tahıllar ve Diğer Bitkiler	160.310.275	164.866.554
Nadas	30.591.619	29.595.607
Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri	35.946.916	36.754.808
Sebze Yetiştiriciliği	7.553.346	7.176.802
Süs Bitkileri	54.642,3	56.723,1
Toplam	234.456.798,3	238.450.494

BAHÇE BİTKİLERİNİN TARIM ALANLARI İÇERİSİNDE KAPLADIĞI ALAN (1000 ha)

Yıllar	TOPLAM		BAHÇE BİTKİLERİNİN ORANI (%)
	GENEL	BAHÇE BİTKİLERİ	
2000	26.379	3.346	12.6
2005	26.607	3.582	13.4
2010	24.394	3.685	15.1
2015	23.934	4.097	17,1
2016	23.763	4.138	17,4
2017	23.385	4.151	17,8
2019	23.095	5.243	18.7
2020	23.137	4.349	18.8
2021	23.445	4.355	18.6
2022	23.846	4.398	18.5

- 2022 yılı verilerine göre Türkiye'de bitkisel üretime ayrılan alanların %69.1'i tarla bitkilerine, %12.4'ü nadas alanlarına, %18.5'si da bahçe bitkilerine ayrılmıştır.
- Bahçe bitkileri yetiştiriciliği iklimin elverişli olması, denize yakınlık, ulaşımdaki kolaylık gibi nedenlerle başlangıçta kıyı bölgelerimizde yoğunlaşmıştır.

Bahçe bitkilerine ayrılan alan içerisinde en önemli payı **3.675.481 ha** ile **meyve bahçeleri** almakta ve bunu **717.680 ha** ile **sebze bahçeleri** takip etmektedir.

TÜİK 2022

Toplam ekilebilir alan içerisinde tarla bitkilerine ayrılan alan her zaman daha önemli bir yer tutmaktadır.

Bunun en önemli nedenleri bahçe bitkileri üretim dalının yetiştirme özellikleri ve özellikle çok yıllık türlerde bahçe kuruluşunda karşılaşılan güçlüklerdir.

Bahçe bitkilerinin özel yetiştirilme koşulları isteyen bir dal olmasının yanında, bu tesislerin kurulması için yüksek sermayeye gereksinim duyulması ve kurulan tesislerin uzun ömürlü olması, üretim alanlarının fazla genişlemesini engellemektedir.

Çizelge. Türkiye Meyve ve Sebze Üretimi (2020)

Grup	Alt Grup	Üretim (ton)	Toplam (ton)
Sebzeler	Meyvesi Yenenler	24.860295	31.753.466 (%50.3)
	Yaprağı Yenenler	2.075473	
	Soğan-Yumru-Kökü Yenenler	4.369.145	
	Baklagiller	753.889	
	Diğer Sebzeler	402.033	
Meyveler	Üzüm	4.208.908	31.364.443 (%49.7)
	Turunçgiller	6.497.863	
	Yumuşak Çekirdekli	5.313.609	
	Sert Çekirdekli	4.673.736	
	Sert Kabuklular	1.384.147	
	Çay (yaş)	1.450.000	
	Üzümsü Meyveler	5.087.282	
	Avakado, Muz, İncir, Kivi	2.748.898	
		Toplam	63.117.909

Ülkemizde 2021 yılında toplam **854.599** da alanda örtü altı tarımı yapılmakta olup, bu alanın yaklaşık

- % 54.4'ü plastik sera (464.973,1 da),
- % 24.9'i alçak tünel (212.657,3 da),
- % 8.9'u cam sera (76.213,3 da) ve
- % 11.8'i yüksek tünellerden (100.755,8 da) oluşmaktadır.

Çizelge Türkiye Meyve ve Sebze Üretimi (2022)

Grup	Alt Grup	Üretim (ton)	Toplam (ton)
Sebzeler	Meyvesi Yenenler	24.534.780 (%77.6)	31.589.309 (% 54.8)
	Yaprağı Yenenler	2.180.169 (%6.9)	
	Soğan-Yumru-Kökü Yenenler	4.369.145 (%13.8)	
	Baklagiller	768.936 (%2.4)	
	Diğer Sebzeler	413.836 (%1.4)	
Meyveler	Yumuşak Çekirdekli	5.683.880 (%21.8)	26.069.881 (% 45.2)
	Sert Çekirdekli	6.009.479 (%23.1)	
	Sert Kabuklular	1.609.489 (%6.1)	
	Turunçgiller	4.291.925 (%16.4)	
	Üzümsü Meyveler	5.686.911 (%21.8)	
	Diğer Meyveler...	2.788.197 (%10.7)	
Toplam			57.659.190

Ülkemizde 2022 yılında toplam **810.881** da alanda örtü altı tarımı yapılmakta olup, bu alanın yaklaşık

- % 58.1'i plastik sera (471.283,9 da),
- % 20.9'u alçak tünel (169.538,3 da),
- % 7.4'ü cam sera (59.632,8 da) ve
- % 13.6'sı yüksek tünellerden (110.426,5 da) oluşmaktadır.

ÜLKEMİZ BAHÇE BİTKİLERİ ÜRETİMİNİN TÜR BAZINDA DAĞILIMI

YUMUŞAK ÇEKİRDEKLİ MEYVE TÜRLERİ			
TÜRLER	AĞAÇ SAYISI (ADET)		ÜRETİM (TON)
	MEYVE VEREN	MEYVE VERMEYEN	
Elma	75.913.129	14.165.156	4.817.500
Armut	11.554.130	2.480.753	551.086
Ayva	3.613.849	907.860	197.503
Yenidünya	247.816	13.389	14.953
Muşmula	258.767	58207	5.278
Trabzonhurması	1.663.793	892.408	97.560
Toplam	93.251.484	18.517.773	5.683.880

SERT ÇEKİRDEKLİ MEYVE TÜRLERİ

TÜRLER	AĞAÇ SAYISI (ADET)		ÜRETİM (TON)
	MEYVE VEREN	MEYVE VERMEYEN	
Şeftali	15.736.049	2.910.748	803.514
Nektarin	4.679.977	2.185.928	204.671
Erik	9.183.911	1.700.455	348.750
Kayısı	19.158.407	4.269.025	803.000
Zerdali	737.970	118.297	20.832
Kiraz	22.199.577	5.511.905	656.041
Vişne	5.611.467	1.291.858	176.770
Kızılcık	813.610	127.394	13.750
İğde	257.292	36.857	3.903
Hünnap	90.821	62.204	2.248
Zeytin (Sofralık)	51.616.732	8.923.164	938.217
Zeytin (Yağlık)	111.417.952	22.561.293	2.037.783
TOPLAM	241.503.765	49.699.128	6.009.479

SERT KABUKLU MEYVE TÜRLERİ

TÜRLER	AĞAÇ SAYISI (ADET)		ÜRETİM (TON)
	MEYVE VEREN	MEYVE VERMEYEN	
Fındık	395.993.548	12.987.368	765.000
Ceviz	15.327.219	12.245.863	335.000
Antep Fıstığı	58.143.861	25.469.721	239.289
Badem	13.616.290	7.670.190	190.000
Kestane	2.519.996	498.049	80.200
TOPLAM	485.600.914	58.871.191	1609.489

TURUNÇGİLLER			
TÜRLER	AĞAÇ SAYISI (ADET)		ÜRETİM (TON)
	MEYVE VEREN	MEYVE VERMEYEN	
Portakal	8.944.662	459.931	903.117
Mandarin	19.620.421	5.053.798	1.865.000
Limon	14.698.790	4.676.516	1.323.000
Altıntop	1.073.250	68.607	198.000
Turunç	69.862	8.164	2.808
TOPLAM	44.406.985	10.267.016	4.291.925

ÜZÜMSÜ MEYVELER			
TÜRLER	AĞAÇ SAYISI (ADET)		ÜRETİM (TON)
	MEYVE VEREN	MEYVE VERMEYEN	
Üzüm	0*	0	4.165.000
Ahududu	0	0	6.652
Çilek	0	0	728.112
Maviyemiş	0	0	4.305
Böğürtlen	0	0	3.384
Dut	1.964.724	414.986	72.892
Keçiboynuzu	395.324	234.702	25.106
Nar	14.133.177	2.036.886	681.460
TOPLAM	16.493.225	2.686.574	5.686.911

DİĞER MEYVELER			
TÜRLER	AĞAÇ SAYISI (ADET)		ÜRETİM (TON)
	MEYVE VEREN	MEYVE VERMEYEN	
Avokado	409.520	582.695	40.181
Muz	0	0	997.244
İncir	10.852.345	1.296.861	350.000
Kivi	2.136.631	795.587	100.772
Çay (yaş yaprak)	0	0	1.300.000
TOPLAM	13.398.496	2.675.143	2.788.197

Türkiye’de 2021 yılı Örtüaltı meyve yetiştiriciliği

Örtüaltı Meyve	Alan (da)	Payı (%)	Üretim (ton)	Payı (%)
Alçak Tünel (Çilek)	27.504	17,9	112.664	11,5
Cam Sera (Çilek)	213	0,1	934	0,1
Plastik Sera (Sofralık Üzüm, Çekirdekli)	488	0,3	1.200	0,1
Plastik Sera (Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz)	7	0,0	14	0,0
Plastik Sera (Muz, vb.,)	86.296	56,1	66.1011	67,6
Plastik Sera (Kayısı)	246	0,2	479	0,0
Plastik Sera (Nektarin)	5	0,0	10	0,0
Plastik Sera (Erik)	235	0,2	346	0,0
Plastik Sera (Çilek)	7.520	4,9	42.543	4,4
Plastik Sera (Maviyemiş)	22	0,0	33	0,0
Yüksek Tünel (Muz, vb.,)	8.189	5,3	61.692	6,3
Yüksek Tünel (Erik)	20	0,0	20	0,0
Yüksek Tünel (Çilek)	23.005	15,0	97.012	9,9
TOPLAM	153.750		977.958	

Türkiye’de 2022 yılı Örtüaltı meyve yetiştiriciliği

Örtüaltı Meyve	Alan (da)	Payı (%)	Üretim (ton)	Payı (%)
Alçak Tünel (Çilek)	31.357	17,5	137.296	11,9
Cam Sera (Çilek)	147	0,1	518	0,0
Plastik Sera (Sofralık Üzüm, Çekirdekli)	494	0,3	1.397	0,1
Plastik Sera (Sofralık Üzüm, Çekirdeksiz)	7	0,0	14	0,0
Plastik Sera (Muz, vb.,)	102.822	57,3	791.690	68,8
Plastik Sera (Kayısı)	246	0,1	477	0,0
Plastik Sera (Nektarin)	5	0,0	10	0,0
Plastik Sera (Erik)	525	0,3	811	0,1
Plastik Sera (Çilek)	10.208	5,7	48.016	4,2
Plastik Sera (Maviyemiş)	22	0,0	33	0,0
Yüksek Tünel (Muz, vb.,)	11.365	6,3	74.676	6,5
Yüksek Tünel (Erik)	20	0,0	16	0,0
Yüksek Tünel (Çilek)	22.183	12,4	96.339	8,4
TOPLAM	179.401		1.151.293	

Çizelge. Türkiye Dış Ticaretinde Sektörlerin Payları (2022)

Sektörler	İhracat (milyon dolar)	
	Değeri	% Payı
Tarım ve Ormancılık	4.869	3,1
Balıkçılık	456	0,3
Madencilik ve Taşocaklığı	2.937	1,9
İmalat Sanayii	147.997	94,3
Diğerleri	627	0,4
GENEL TOPLAM	156.886	